

Fries
Erfgoed
Collectief

Koers Fries Erfgoed Collectief 2025-2028

verbinden en verduurzamen

**Samenwerken met
(erfgoed)organisaties aan de
duurzame kwaliteit van het
Friese erfgoed.**

Kenmerk: 755 00 130

Datum: mei 2025

Koers Fries Erfgoed Collectief 2025-2028

verbinden en verduurzamen

De Stichting Fries Erfgoed Collectief (FEC) is in oktober 2023 opgericht op initiatief van de Stichting Staten en Stinzen en de Stichting FB Oranjewoud. In nauwe samenwerking met een tiental beeldbepalende Friese (erfgoed)organisaties heeft de stichting een eensluidende visie en missie voor het Friese erfgoed ontwikkeld.

Ambitie en visie

Onze ambitie is om het Friese culturele erfgoed een duurzame toekomst en een betekenis te geven voor huidige en toekomstige generaties. Dat doen we door kennis te delen, de (omgevings)kwaliteit te versterken, het Friese erfgoed als merk te ontwikkelen en nieuwe verdienmodellen te generen.

We richten ons daarbij op de *erfgoedensembles*, de verbinding tussen het monumentaal gebouwde erfgoed, het groene erfgoed en het historische cultuurlandschap.

Door een gebiedsgerichte aanpak bevorderen we nieuwe samenwerkingsverbanden tussen de Friese (erfgoed)organisaties en erfgoedeigenaren om ons te richten op de toekomst en het behoud van het Friese culturele erfgoed en de erfgoedensembles. Samenwerkingsverbanden voor nieuwe (project)initiatieven dienen complementair te zijn aan wat er al gebeurt.

De noodzaak van een nieuwe Friese erfgoedorganisatie

Fryslân heeft een rijk bezit van ruim 4000 rijksmonumenten, vier Werelderfgoedlocaties en zeven unieke historische cultuurlandschappen, gelegen op het zand, veen en de klei. Daarmee is Fryslân koploper van de vijf noordelijke provincies. Dit rijke bezit vraagt extra aandacht om te voorkomen dat de kwaliteit van dit kapitaal moet inboeten.

De reden om het Fries Erfgoed Collectief als strategische en kennisgedreven netwerkorganisatie op te richten is om het brede en enigszins versnipperde erfgoedveld in Fryslân met elkaar te verbinden en met name kennis te delen en te leren van successen uit andere provincies.

De komende jaren zullen er forse investeringen nodig zijn om klimaatbestendige maatregelen voor het erfgoed uit te kunnen voeren, niet alleen voor de gebouwen maar ook voor de vitaliteit en de kwaliteit van het groene erfgoed. Koppeling met actuele ruimtelijke opgaven, programma's en regelingen is voor het verduurzamen van het erfgoed noodzakelijk en kansrijk. Door samenwerking kunnen we meer geld generen voor dit unieke Friese erfgoed en kunnen we de beschikbare regionale, provinciale en (inter)nationale middelen en mogelijkheden effectiever benutten.

Verbinden van het Friese erfgoedveld

We willen de *verbinder* zijn in het complexe erfgoedveld van vele partijen door een collectief te vormen om belangen van erfgoedorganisaties te agenderen, projecten te initiëren en kennis te delen. Door een projectmatige, integrale gebiedsgerichte aanpak kunnen we als *'ruimtelijke gebiedsregisseur voor het erfgoed'* waardevolle erfgoedensembles met karakteristieke kernkwaliteiten van zowel gebouwd als groen erfgoed behouden en verduurzamen.

Daarbij werken we samen met de overheid, erfgoedorganisaties en -ondernemers en het onderwijs.

We gaan niet op de stoel zitten van bestaande erfgoedorganisaties en sluiten aan bij bestaande overlegstructuren. Wij nemen geen taken over van bestaande erfgoedorganisaties, zoals het Steunpunt Monumentenzorg. Het provinciale steunpunt faciliteert het Platform Monumintenorganisaasjes, waarin de meeste Friese erfgoedorganisaties zijn vertegenwoordigd. De vertegenwoordiging voor het groene erfgoed is in het Platform Monumintenorganisaasjes nog in ontwikkeling.

Het Fries Erfgoed Collectief neemt geen taken over die al door het Platform of andere erfgoedorganisaties worden uitgevoerd. Wat zij nog niet doen is het benoemen van de erfgoedensembles en het verbinden van deze ensembles met het historische cultuurlandschap aan actuele ruimtelijke opgaven.

Het Fries Erfgoed Collectief richt zich op een aanvullende taak: het benoemen van erfgoedensembles en het verbinden daarvan met het historische cultuurlandschap. We richten ons met name op de relatie tussen het gebouwde én het groene erfgoed, de historische bossen, landschapselementen, kerkhoven, parken en cultuurlandschappen.

Wat doen we?

- **Regionale gebiedsgerichte samenwerking**

In de praktijk betekent dit dat we de regionale kracht van het erfgoed optimaal benutten, met nadruk op de unieke identiteit en aanwezige vitaliteit. Dit houdt in dat we ons niet beperken tot de objectmatige verduurzaming van (bijvoorbeeld) alleen het gebouwde erfgoed, maar juist inzetten op een gebiedsgerichte benadering, de integrale aanpak van waardevolle erfgoedensembles, gelegen in historische cultuurlandschappen. Als collectief willen we samenwerken met iedereen die zich wil inzetten voor het verduurzamen van waardevolle Friese erfgoedensembles en daarbij de omgevingskwaliteit voor de functie-, belevings- en toekomstwaarde te versterken.

- **Initiëren van innovatieve projecten**

We initiëren innovatieve erfgoedprojecten. We bouwen daarmee aan erfgoednetwerken met een focus op herbestemming en het verbinden van erfgoed met andere maatschappelijke en eigentijdse thema's. We geloven dat cultuurhistorische kennis een waardevolle bijdrage levert aan actuele uitdagingen, zoals de energietransitie, klimaatadaptatie en sociale vraagstukken. Dit kan waar mogelijk worden gecombineerd met andere lopende programma's en projecten op het gebied van duurzaamheid. Om tot uitvoering te komen ('schop in de grond') ontwikkelen we samen met uitvoeringsorganisaties, zoals bijvoorbeeld Landschapsbeheer Friesland, plannen en projecten in bepaalde regio's. We doen vooronderzoek, zetten de samenwerking in een project op en nemen zo nodig een regisseursrol om tot uitvoering te komen. Onze methode is dat we altijd samenwerken met de partners; organisaties, ondernemers en overheden uit de regio.

- **Omgevingsprogramma Erf-Goed 2025-2028**

In het Friese Omgevingsprogramma Erf-Goed 2025-2028, vastgesteld in december 2024, wordt de Stichting Fries Erfgoed Collectief genoemd als één van de Friese erfgoedorganisaties. De zienswijzen van de stichting zijn gehonoreerd, zoals het benoemen van de parklandschappen, erfgoedensembles en -biotopen en de gebiedsgerichte aanpak van erfgoed bij actuele ruimtelijke opgaven. De komende drie jaar is er geen provinciale bijdrage voor de stichting beschikbaar om de 'basisfuncties' te faciliteren, zoals kennisdelen, agenderen, organiseren, fondsaanvragen, communiceren en netwerkbijeenkomsten te organiseren. De aangesloten organisaties van de stichting hebben aangegeven dat zij het belang van concrete projecten voor actuele opgaven ondersteunen en daarvoor willen samenwerken en hun kennis en menskracht willen inzetten. Vanuit dit programma wordt de ontwikkelfunctie van het Fries Erfgoed Collectief onderkend en krijgt het Fries Erfgoed Collectief opdrachten in het verlengde van lopende programma's voor landschap, landbouw, natuur, gastvrijheid en de Provinciale Omgevingsvisie (POVI).

- **Merkstrategie 'Zelf, Samen, Doen'**

In Fryslân is de merkstrategie gericht op 'Zelf, Samen, Doen'. We sluiten aan bij deze collectieve brede merkstrategie. Hierin zit besloten dat samenwerken nodig is maar niet vanzelf gaat. Het versterken van de samenwerking is de kernactiviteit van het Fries Erfgoed Collectief. De noodzaak en behoefte om op projectniveau integraal samen te werken is urgent. Er is oog en oor voor het belang van erfgoed binnen de verschillende sectoren. De regionale gebiedsontwikkelingen, waarbij de verbinding tussen 'groen en rood erfgoed' wordt gelegd, wordt inmiddels omarmd. Hier liggen dus de kansen voor innovatieve projectinitiatieven om in samenwerking met Merk Fryslân het erfgoed als gastvrije en betekenisvolle bestemming te ontwikkelen.

Wat hebben we bereikt in 2024?

Omgevingskwaliteit van de Friese erfgoedensembles

- Om de omgevingskwaliteit van de Friese erfgoedensembles te agenderen, is de kaart *MOAI FRYSLAN 2050+* samen met de groene erfgoedorganisaties opgesteld. Daarbij is de relatie gelegd tussen erfgoed en ecologie. De kaart brengt de meest waardevolle gebieden van de verschillende Friese cultuurlandschappen in beeld. Dit heeft geleid tot het benoemen van een aantal park- of landgoederenlandschappen die zeer waardevol zijn voor Fryslân. Deze worden nu ook genoemd in het *Omgevingsprogramma Erf-Goed 2025-2028*.

Erfgoedinclusieve Bomen- en Bossenstrategie voor het Parklandschap Beetsterzwaag-Olterterp

- In opdracht van de Provincie Fryslân heeft het FEC in 2023 samen met de regionale partners en grondeigenaren gewerkt aan een *Erfgoedinclusieve Bomen- en Bossenstrategie* voor het Parklandschap Beetsterzwaag-Olterterp.

Groen en Gastvrij Parklandschap Trynwâlden

- In 2024 zijn er drie samenwerkingsprojecten gestart. Het FEC heeft het projectinitiatief *Groen en Gastvrij Parklandschap Trynwâlden* opgestart met verschillende samenwerkingspartners:
- In opdracht van de Provincie Fryslân wordt voor *Groen Parklandschap Trynwâlden* in 2025 verder gewerkt aan een aanvraag in het kader van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) in samenwerking met de Vereniging Noardlike Fryske Wâlden, groene erfgoedorganisaties en grondeigenaren (landbouw).
- In opdracht van de Gemeente Tytsjerksteradiel wordt voor *Gastvrij Parklandschap Trynwâlden* gewerkt aan een aanvraag in het kader van de *RegioDeal Noordoost Friesland*, in samenwerking met Merk Fryslân, regionale belanghebbende ondernemers en organisaties, en andere lopende projecten.
- In samenwerking met Stenden ETFI is een aanvraag ingediend voor onderzoek in het kader van het *Centre of Expertise Leisure, Tourism and Hospitality (CELTH)* naar innovatie en duurzame ontwikkeling van het Parklandschap Trynwâlden als bewuste bestemming. Deze meerjarige kennisagenda voor het gastvrijheidsdomein investeert de komende drie jaar anderhalf miljoen euro.

Wandelkaarten voor Het Ziltepad

- De Stichting Alde Fryske Tsjerken (SAFT) heeft samen met de Stichting Oude Groninger Kerken (SOGK) de opdracht aan het FEC gegeven om erfgoedgegevens in kaart te brengen voor het project *Het Ziltepad*, dat onderdeel is van de Waddenkust.

Werkplan Toekomst Staten en Stinzen

- De Stichting Staten en Stinzen heeft het FEC opdracht gegeven om een *Werkplan Toekomst Staten en Stinzen* op te stellen. Hierbij gaat het onder andere om de (her)bestemming van dit erfgoed in relatie tot de exploitatie. Dit werd voorafgegaan door een gezamenlijke netwerkbijeenkomst van eigenaren van staten en stinzen, die in juli 2024 voor het eerst bijeenkwamen.

Wat is de strategie voor de komende drie jaar?

In de korte tijd vanaf de oprichting van het Fries Erfgoed Collectief heeft zij haar waarde en de noodzaak van een gezamenlijke aanwezigheid in het erfgoedveld aangetoond. Naast de reeds genoemde activiteiten, die zijn bereikt in 2024, ontstaan er steeds meer initiatieven die aansluiten bij de doelstellingen van het collectief. Deze nieuwe kansen versterken niet alleen de zichtbaarheid van het collectief, maar ook de samenwerking met een breed scala aan partners, waardoor de impact op het Friese erfgoed verder wordt vergroot.

In 2023 en 2024 zijn de middelen en de energie grotendeels naar de projectinitiatieven gegaan om daarmee een aantal opdrachtgevers te genereren. We faciliteren daarbij het proces om tot het gewenste resultaat van de opdrachtgever te komen. Als vervolgstap zetten we in om een subsidieaanvraag te kunnen indienen om financiële middelen te generen voor de uitvoering van klimaatbestendige maatregelen voor erfgoedensembles.

Vanaf 2025 wordt ingezet op het gezamenlijk werven van fondsen voor erfgoedprojecten. Het doel op korte termijn is om in Fryslân de resultaten te laten zien van *Groen en Gastvrij Parklandschap Trynwâlden*, wat een uniek gebied dit is om de gastvrijheidseconomie te benutten en door in te zetten op de kwaliteit en vitaliteit van groen erfgoed. Daarmee zal het FEC de meerwaarde van het samenwerken kunnen benadrukken.

1. Financiële strategie, het benutten van fondsen en regelingen

Als prioriteit heeft het FEC om zich te richten op het benutten van erfgoed bij ruimtelijke opgaven. De financiële scan voor het Fries Erfgoed Collectief, die in december 2024 is uitgevoerd, geeft een overzicht van beschikbare Europese fondsen. Op korte termijn wordt ingezet op beschikbare middelen vanuit de RegioDeals van Noordoost-, Noordwest-, Zuidoost- en Zuidwest-Fryslân en LEADER. Het LEADER-programma richt zich op de ontwikkeling van het platteland. In de periode 2024-2027 zijn LEADER-gelden beschikbaar in drie Friese regio's: Noordwest-, Zuidwest- en Zuidoost-Fryslân. Eveneens is een aanvraag in het kader van Interreg Nederland-Duitsland kansrijk. Voor de stichting wordt in 2025 de culturele ANBI-status aangevraagd, waarmee er fiscale voordelen voor donaties en fondsen zijn. In 2025 wordt ingezet op het ontwikkelen van projecten waarvoor op korte termijn ook financiële mogelijkheden zijn en waarvoor fondsen worden aangevraagd.

2. Merkstrategie, gastvrije en groene parklandschappen

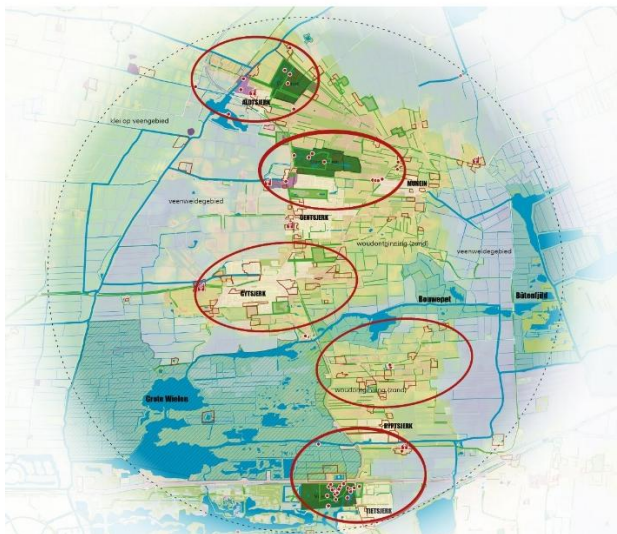
De focus ligt dit jaar op het zichtbaar en beleefbaar maken van de Friese parklandschappen met de erfgoed ensembles van de staten en stinzen, kerken, molens en monumentale gebouwen en groen erfgoed (en met name de stinzenplanten). Doel is om de nog weinig bekende maar potentieel unieke landschappen op de kaart te zetten en de benodigde financiële middelen aan te vragen voor de ‘proeftuin’. Het Parklandschap Trynwâlden als ‘verdienmodel’ [dit begrijp ik niet?] van de samenwerking en de samenhang van de Friese landgoederen van groen en rood erfgoed met het historische cultuurlandschap i.s.m. de Stichting Staten en Stinzen, de Friese Milieu Federatie (FMF) en Merk Fryslân.

- **GASTVRIJ PARKLANDSCHAP TRYNWALDEN**

Doel: Het creëren van (nieuwe) maatschappelijke of publieke functies als betekenisvolle bestemming met en voor de nieuwe generatie, die meerwaarde bieden voor de exploitatie en de merkstrategie van het erfgoed en de omgevingskwaliteit van de leefomgeving, i.s.m. Merk Fryslân en NHL Stenden/ ETFI (onderwijs).

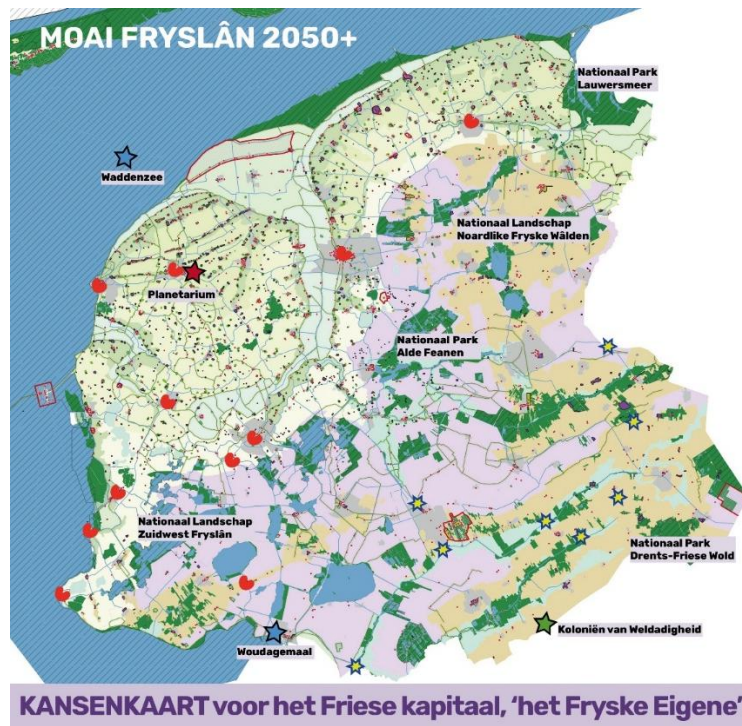
- **GROEN PARKLANDSCHAP TRYNWALDEN**

Doel: Het vergroten van de biodiversiteit en het versterken van de kwaliteit en vitaliteit van groene erfgoedelementen, aansluiten bij het Kennisprogramma Klimaatrobuuste Buitenplaatsen over klimaatadaptatie van historische buitenplaatsen i.s.m. groene erfgoedorganisaties (IFG, LBF, SBB, NM) en grondeigenaren (zoals onder andere a.s.r.)

3. MOAI FRYSLAN 2050+ (Gebruikersstrategie)

Met het ontwikkelen van een 'Fries Erfgoedmerk' wordt het publieke belang en betekenis van het Friese erfgoed vergroot. Essentieel daarbij is het versterken van de omgevingskwaliteit (functie-, beleving- en toekomstwaarde) van de erfgoedensembles. We zijn op zoek naar nieuwe doelgroepen, gebruikers en bezoekers van het Friese erfgoed. We accepteren dat de belangstelling bij een oudere doelgroep ligt maar zoeken naar een evenwicht met jongeren, waarbij de waarde van het erfgoed in evenwicht moet zijn met de commerciële activiteiten. Aansluiten bij de activiteiten op het gebied van cultuurtoerisme en de nog te ontwikkelen kaart 'landgebruik recreatie en toerisme' van de provincie is essentieel.

4. Netwerkstrategie, het Friese erfgoed als onderdeel van de Noordelijke Lustwarande

Tot slot is het versterken van het imago en identiteit van het Friese erfgoed mogelijk door in te zetten op het netwerk van de Noordelijke regio. Samen met Groningen, Drenthe en Noordwest-Duitsland wil met Merk Fryslân 'projecttrekker' om voor de ontwikkeling van innovatieve, groene, sociale en burgergerichte projecten aan de Duits-Nederlandse grensregio.

Voor de financiering van grensoverschrijdende projecten in de subsidieperiode 2021-2027 is ruim 465 miljoen euro beschikbaar (Interreg Deutschland-Nederland).

Verbinden en verduurzamen door samenwerking

De Koers voor 2025-2028 is het verbinden en verduurzamen van het Friese erfgoed door samenwerking. Daarbij is het van belang om op korte termijn de zichtbaarheid van het Friese Erfgoed Collectief te vergroten en het te positioneren als een 'verdienmodel door samenwerking'. We willen daarmee een zelfstandig opererende Friese strategische en kennisgedreven netwerkorganisatie worden met de focus op de duurzame toekomst van de Friese erfgoedensembles. Dat doen we door:

- **Samenwerken aan nieuwe initiatieven**

Om als jonge organisatie samen te kunnen werken met belanghebbende erfgoedorganisaties en – eigenaren en overheden richten we ons ook op andere netwerkorganisaties zoals bijvoorbeeld Ynbusiness, Toerisme Alliantie Friesland, Stichting Innovatiepact Fryslân (IPF) en De Fries Aanpak. Het Fries Erfgoed Collectief sluit aan bij het te ontwikkelen *Erfgoedvoorstel van het Platform Fryske Monuminte-organisaasjes*, waarbij wordt ingezet op de juridische borging van de belangen en waarden van de erfgoedorganisaties richting Friese gemeenten.

- **Communicatie- en merkstrategie**

De communicatie- en merkstrategie voor het Friese erfgoed staat voor 2025 met stip op de agenda, Door de studenten van Van Hall Larenstein wordt de ontwikkeling van de 'Branding Fries Erfgoed Collectief' uitgewerkt vanuit de belangen en behoeften van erfgoedorganisaties, - eigenaren en - ondernemers.

- **Reizende studiedag**

Om elkaar te inspireren gaan we met een aantal stakeholders, wethouders en experts een reizende studiedag organiseren naar de succesvolle voorbeelden waar erfgoed een nieuw betekenis heeft gekregen voor nieuwe doelgroepen. Daarbij wordt organisatieontwikkeling, governance en positionering van het FEC geëvalueerd en, waar nodig, bijgesteld.

- **Van interviews naar een Fries erfgoedonderzoek naar de duurzaamheidsbehoeften van alle partners**

Afgelopen jaar zijn er vele gesprekken gevoerd om belangen en behoeften van organisaties, ondernemers (eigenaren) en overheden te verzamelen. In het uitgebreide en veelal versnipperde erfgoedveld blijkt dat er behoefte is naar een overzicht van goed onderbouwde en gedetailleerde gegevens om het huidige gebruik (functie), belang (beleving en herbestemming) en behoefte (verduurzamen) van het Friese erfgoed en de erfgoedensembles in beeld te brengen. Dit kan door middel van een verdiepend, kwantitatief onderzoek in de hele provincie Fryslân onder een brede doelgroep van erfgoedeigenaren in beeld worden gebracht. Op basis daarvan kan ook een gewenst toekomstbeeld voor het Friese erfgoed worden geschetst inclusief de monitoring. Het kan samen met de Provincie Fryslân en het Planbureau Fryslân verder worden uitgewerkt.

Dit betekent dat er duidelijke acties worden geformuleerd en geagendeerd voor projecten-, programma's en activiteiten op basis van een coöperatieve samenwerking met samenwerkingspartners en met een heldere taakverdeling. Deze acties worden per jaar uitgewerkt in een jaarplan.

COLOFON

Stichting Fries Erfgoed Collectief

De stichting is een kennisgedreven en strategische netwerkorganisatie en wordt gevormd door een directeur-bestuurder, een Raad van Toezicht en een Comité van Aanbeveling. Om samen te werken met (erfgoed)organisaties en -eigenaren aan de duurzame kwaliteit van het Friese erfgoed wordt voor de komende drie jaar een strategie ontwikkeld. Dat betekent dat er duidelijke acties worden geformuleerd voor projecten-, programma's en activiteiten op basis van een coöperatieve samenwerking met samenwerkingspartners en met een heldere taakverdeling.

Directeur-bestuurder

Els van der Laan-Meijer Landschapsarchitect en erfgoedsspecialist

Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht wordt gevormd door Ingrid van der Vegte (voorzitter), Albert van Zadelhoff (lid) en Jan Coehoorn (lid).

Comité van Aanbeveling

Het Comité van Aanbeveling vormt het ambassadeurschap voor het collectief. Zij kunnen het (inter)nationale belang van het Fries erfgoed vertegenwoordigen. Het comité komt één keer per jaar samen met de Raad van Toezicht om met het bestuur de ambitie en resultaten te bespreken.

René Dessing Voorzitter SKBL en oud-directeur Stichting Erfgoed Landfort

Johan de Haan Senior inspecteur erfgoed bij het Ministerie van OCW

Tjalling van Eysinga Algemeen bestuurslid Staten en Stinzen, rentmeester en eigenaar/beheerder van een landgoed

Stichting Fries Erfgoed Collectief is gevestigd in het Monumintehûs Fryslân in Leeuwarden waarin Friese erfgoedorganisaties in samenwerken.

Emmakade Noordzijde 59
8921 AG Leeuwarden
Postbus 137, 8900 AC Leeuwarden
info@frieserfgoedcollectief.nl
[06 113 550 90](tel:0611355090)

www.frieserfgoedcollectief.nl

Leeuwarden, mei 2025